

Н. М. Паладій,
здобувач, учитель
(Ірпінська спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
із поглибленим вивченням економіки та права),
ya.paladiy@yandex.ru

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

У статті окреслено основні переваги використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі вивчення української мови в сучасній школі. ІКТ визначаються як інноваційний засіб, що мотивує учнів до розвитку їхньої пізнавальної активності та творчості на заняттях. Також зазначені технології зіставляються із системою традиційної типологізації уроків з української мови за О. Біляєвим у контексті Концепції мовної освіти.

Прогресивний рух цивілізації в напрямку покращання всіх сфер життя людини передбачає, насамперед, удосконалення системи освіти, яка є першоручішим такого розвитку. Сьогодні українська школа переживає етап оновлення як змістової бази, так і технічної – двох взаємопов'язаних компонентів. Українська мова як предмет не є винятком у системі запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій (далі ІКТ), адже нові освітні засоби сприяють активізації навчального процесу учнів, формуванню свідомої мовної та творчої особистості, яка володіє необхідним рівнем комунікативної компетенції. Для успішної організації такої роботи вчитель-філолог повинен знати відповіді на такі питання: як варто методично правильно розподілити програмний матеріал на традиційну й інноваційну частини; які особливості застосування ІКТ необхідно враховувати на уроці саме української мови; якими інформаційними джерелами доцільно користуватися під час підготовки до занять; як можна самому створювати комп'ютеризовані уроки?

Проблема впровадження ІКТ у навчальний процес загалом й української мови зокрема сьогодні є надзвичайно актуальною й розглядається у працях багатьох вітчизняних науковців, серед яких О. Караман, О. Моргун, А. Підласий, Н. Семенів, Л. Скуратівський, Г. Шелехова та ін. [1-6]. Спільною думкою дослідників є визначення переваг досягнення навчально-виховних цілей засобами зазначених технологій. Так, Г. Шелехова стверджує, що комп'ютеризація викладання української мови – це "забезпечення доступності знань, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів на основі індивідуалізації навчання, інтенсифікації навчального процесу тощо" [6: 1]. На думку Н. Семенів, на уроках рідної мови "найдоцільніше ввести якісно новий засіб навчання (електронні підручники), який, у свою чергу, буде найглибше реалізовувати у собі принципи особистісно зорієнтованого навчання", "щоб учні не втрачали інтерес..., прагнули до вдосконалення вже здобутих знань" [4: 2].

Мета статті: окреслити переваги навчання української мови засобами інформаційно-комп'ютерних технологій. Досягненню мети служить розв'язання таких **завдань**: визначити позитивний вплив ІКТ на сприйняття як на перший етап розумової діяльності учнів; навести факти, які підтверджують, що використання ІКТ стимулює активізацію пізнавальної діяльності школярів на заняттях, а також окреслити основні типи віртуальних уроків, що відповідають традиційній класифікації О. Біляєва.

Активність мовно-мовленнєвої та комунікативної діяльності учнів, її розвиток – одна з основних проблем методики навчання української мови. Для її розв'язання лінгводидактами пропонуються безліч інноваційних засобів, інтерактивних технологій, а також ІКТ. Не секрет, що сучасні учні у світлі інформаційної революції потребують нового підходу в навчанні, технічно підкованого вчителя, який за допомогою комп'ютерних засобів створюватиме цікаві уроки, що в собі містять важливий елемент організації навчання – мотивацію, а це, у свою чергу, приведе до збільшення пізнавальної активності школярів, сприятиме відновленню бажання вчитися. Більшість педагогів гуманітарного циклу визначає нові засоби навчання як шкідливі, неякісні, непотрібні, віддаючи перевагу традиційним методам. Розв'язанням проблеми, на нашу думку, є золота середина – мова, звісно, живе у слові, яке звучить, однак з методичного погляду заняття з використанням ІКТ досить успішні, активні, результативні, такі, що запам'ятовуються на кілька десятків відсотків більше. Крім того, зіставлення Л. Скуратівським друкованого й електронного підручника в межах їх змістового наповнення показує "незаперечні переваги електронного його варіанта в можливості розміщення в ньому навчальної інформації як у кількісному, так і в якісному відношенні", "діапазон оптимального врахування основоположних дидактичних принципів доступності, складності/трудності, наочності в електронному підручнику значно зростає порівняно з паперовим..." [5: 8]. Якщо поглянути на комп'ютеризовані уроки ззовні навіть непедагогічними очима, то атмосфера в класі, безумовно, здається специфічно творчою, теплою, колективною, сприятливою для активного сприйняття навчального матеріалу, його пізнання, відтворення знань, умінь, навичок. А важливим аргументом проти скептичних переконань є те, що активність розумової діяльності учнів зашкалює, авторитет учителя росте як людини сучасної, яка може зацікавити весь дитячий колектив. Отже, комп'ютеризований процес оволодіння українською мовою дотримується всіх критеріїв

успішного навчання відповідно до Концепції мовної освіти [7] й має низку змістових та процесуальних переваг. Серед основних є такі: розвиток творчості учня й учителя виходить на новий рівень віртуального спрямування; індивідуальна робота з кожним і кожного забезпечується можливостями комп'ютера; враховується диференціація навчального матеріалу й особистісно зорієнтований підхід до учнів; економія часу на підготовку, презентацію, контроль матеріалу, обсяг якого може в декілька разів збільшуватися (йдеться не лише про навчальний, а великою мірою розвивальний та виховний сегменти уроку); не лише предметна обізнаність, а й ознайомлення учнів з комп'ютерною грамотністю; системність (низка електронних уроків стосується не окремого уроку чи певної теми, а вивчення мови взагалі, адже нові технології дозволяють швидко відтворювати знання, уміння, навички у процесі вивчення будь-якого рівня мови. Наприклад, запрограмована комп'ютерна система не дозволить перейти до іншого завдання з лексики, не виконавши фонетичного, орфографічного чи стилістичного тощо); підвищені естетичність, яскравість, реальність, динамічність, емоційність наочності й подальшого її відтворення у власному мовленні тощо.

Лінгводидакти розуміють, що навчання, насамперед, залежить від мотивації учнів, яка в декілька разів підвищується шляхом використання ІКТ, а також від стимулювання розумової діяльності школярів. Будь-яка здатність дітей засвоювати та усвідомлювати новий програмовий матеріал, передусім, залежить і починається зі сприйняття. Відомо, що "**сприйняття** – це психічний процес відображення предметів і явищ дійсності в сукупності їх властивостей і частин за безпосередньої дії їх на органи відчуття з розумінням цілісності відображуваного" [8: 98]. Усі предмети, що оточують нас, мовні знання "потрапляють до нас" за допомогою переважно нашого зору та слуху. Чим інтенсивніший цей процес, тим сильніше відчуття діють на увагу, пам'ять, мислення та інші процеси розумової діяльності. Здатність ІКТ однозначно перевищує можливості вчителя в цьому контексті. Така пряма залежність росту активності учнів на уроці підтверджує доцільність використання нових технологій. Залучення чуттєвих елементів нерозривно забезпечує створення логічних операцій, адже мисленнєва діяльність особистості ґрунтується на її сенсорних можливостях. Комп'ютеризовані уроки стимулюють майже всі види сприйняття, а найбільше активуються головні – зорове та слухове. Таким чином учень проявляє себе як читач, слухач, глядач і навіть активний діяч, від якого залежить правильність виконання завдання. Яскравість, емоційність, динамічність, реальність ІКТ підсилюють тривалість довільного сприйняття учнів, що згодом переходить у спостереження, тобто цілеспрямоване сприйняття об'єктів, у пізнанні яких зацікавлена особистість. Учні будуть певні, що для абсолютного виконання завдання необхідно запам'ятовувати кожну дрібницю. Серед популярних видів ІКТ учителю-словеснику найбільше стануть у пригоді презентації, відеосюжети, електронні тренажери, тести, графічні редактори та ін., використання яких не суперечить традиційно усталеній типології уроків з української мови за О. Біляєвим (таблиця 1).

Таблиця 1.

Зіставлення типологій традиційних і комп'ютеризованих уроків з української мови

№	Класифікація уроків з української мови за О. Біляєвим	Уроки з використанням ІКТ	Рекомендації щодо застосування ІКТ
1.	Урок засвоєння нових знань	Урок-презентація, відеоурок	Словосполучення, визначення, порівняльна характеристика (мультимедійна презентація)
2.	Урок формування вмінь і навичок	Урок із використанням електронних тренажерів мовного спрямування	Робота над типами словосполучень, головне та залежне слово (завдання на освоєння електронно-дидактичного засобу)
3.	Урок узагальнення і систематизації вивченого	Урок із використанням електронних тренажерів діяльнісного спрямування	Створення власних словосполучень, порівняння лексичних із фразеологічними (робота з посібником у режимі відтворення набутих знань, умінь, навичок)
4.	Урок проведення контрольної роботи	Урок-тест, урок-проект	Виконання усіх видів мовно-мовленнєвих завдань (робота з електронно-дидактичними матеріалами у режимі продукування власних мовних знань і комунікативних умінь)
5.	Урок аналізу контрольної роботи	Урок із використанням ІКТ з метою виявлення недоліків, помилок та роботи над ними	Контрольна робота (електронні тести, презентація власних учнівських слайдів, проектів, відеосюжетів)

6.	Урок розвитку зв'язного мовлення	Урок із використанням ІКТ комунікативного спрямування	Словосполучення (комбінування ІКТ з метою активізації пізнавальної та творчої діяльності учнів)
----	----------------------------------	---	---

Невичерпні можливості усіх вище названих інформаційно-комп'ютерних технологій сприятимуть тому, що три групи учнів за розвитком пізнавальної активності (висока, середня, низька) у традиційній методиці перетворюються на дві чи навіть одну (високу). А вчитель-філолог завжди знатиме, як забезпечити дію формули **"мотивувати – ознайомити – закріпити – відтворити – використовувати у власній практичній діяльності – створити"**.

Останніми десятиліттями розвиток навчальної активності учнів на уроках української мови є проблемою лінгводидактики нашої держави. Залучення інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальний процес, на наше глибоке переконання, стане наступною сходинкою до її розв'язання, а також для реалізації завдань Концепції мовної освіти [7]. Незважаючи на специфіку української мови як гуманітарного предмета, її методика повинна однозначно йти в цьому напрямку, тоді рівень мовленнєвих знань і комунікативних умінь та навичок учнів підвищиться, що в подальшому не призведе до забуття рідної мови, а навпаки популяризує її, адже це знання є необхідним для заняття будь-якою діяльністю, а також для демонстрації своїх особистих і ділових якостей.

Новостворена персональна чи шкільна база, де поряд із традиційними методами широко розповсюдженими стають сучасні засоби створення віртуальних уроків, завойовує все більше простору в організації навчання мови; обмін досвідом, перспективні розробки сприяють росту авторитету сучасного педагога, успішної школи, збільшенню кількості задоволених й активних у здобутті необхідних компетентностей учнів. Саме така перспектива роботи вчителів-практиків і лінгводидактиків потребує подальшого вивчення та широкого застосування в оновленій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Караман О. В. Технологічний підхід до розробки комп'ютерних програм з теми "Односкладні речення" у 8 класі гімназії / О. В. Караман. // Педагогічна освіта : Теорія і практика : Психологія, Педагогіка : [зб. наук. пр.] / [ред. кол. І. Д. Бех, З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна та ін.] – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2006. – № 6. – С. 142–149.
2. Моргун М. О. Комп'ютерний підручник як новий дидактичний засіб / О. М. Моргун, А. І. Підласий // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 1. – С. 117–124.
3. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології / І. П. Підласий. – К. : Слово, 2004. – 616 с.
4. Семенів Н. Електронний підручник з рідної (української) мови як засіб реалізації особистісно зорієнтованого навчання / Н. Семенів // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 5. – С. 2–6.
5. Скуратівський Л. В. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів у процесі навчання української мови в основній школі / Л. В. Скуратівський // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 4. – С. 7–10.
6. Шелехова Г. Т. Використання комп'ютерних технологій на уроках української мови / Г. Т. Шелехова // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 8. – С. 1–8.
7. Концепція мовної освіти 11-річної школи // Дивослово. – 2002. – № 8. – С. 19–11.
8. Максимюк С. П. Педагогіка : [навч. посібник] / С. П. Максимюк. – К. : Кондор, 2005. – 98 с.

Матеріал надійшов до редакції 14.06. 2011 р.

Паладій Н. Н. Компьютеризация учебного процесса украинского языка как лингводидактическая проблема.

В статье описаны основные преимущества использования информационно-компьютерных технологий в процессе обучения украинского языка в современной школе. ИКТ определяются в качестве инновационного средства, мотивирующего учащихся к развитию познавательной активности и творчества на занятиях. Также упомянутые технологии сопоставляются с системой традиционной типологизации уроков украинского языка А. Биляева в контексте Концепции языкового образования.

Paladii N. M. The Computerization of the Educational Process of the Ukrainian Language as a Linguistic and Didactic Problem.

The article contains the main advantages of using Information and Computer Technologies during the Ukrainian language studies in a modern school. These technologies are determined as new facilities which motivate students to develop cognitive activity and creativity at studies. Also these technologies are compared with the traditional system of classifications of the Ukrainian language lessons by O. Biliaev in the context of the Concept of Language Education.